

JOŽE MENCINGER, EKONOMIST

Banke so za propade podjetij krive vsaj toliko kot menedžerji

S krizo preteklim iluzijam o finančnem perpetuumu mobile niso podlegli le menedžerji in bankirji; podlegli so jim tudi politiki in povsem običajni ljudje.

»Podeljevanje menedžerskih nagrad se mi je slej ko prej zdelo nastopaštvo, ki naj bi kazalo ugled novepečenih in samooklicanih delodajalcev plemstva 21. stoletja. Zdi se celo, da nagrade niso napovedovale dobre prihodnosti raznih hitrih »gazel«, ki kmalu po dobljeni nagradi dostikrat začno šepati. Kot države, ki so nam bile oziroma bi nam morale biti za zgled, na primer Estonija in Irska,« je na vprašanje, ali je v času, ko podjetja poslujejo slabo, še smiselno podeljevanje menedžerskih nagrad, odgovoril priznani slovenski ekonomist Jože Mencinger.

V zadnjem času so pojavljajo pozivi, da je treba obsoditi ravnanje nekaterih menedžerjev, ki so z ne-transparentnim lastninjenjem spravili na kolena pomembna podjetja. Je prav, da do tovrstnih pozivov prihaja šele zdaj, ko je škoda v podjetjih že narejena, in kakšna je sploh korist od njih?

Zdaj pogrom menedžerjev nima nikakršnega smisla; že populistična protitajkunska vojna na začetku krize je naredila dovolj škode. Ne gre spregledati, da so pred tem posojila, velik del za nakupe vrednostnih papirjev in gradbeno ekspanzijo, kar tri leta rasla po 30 odstotkov letno, vsaj štirikrat hitreje kot nominalni bruto domači proizvod. To je ustvarjalo virtualno bogastvo in kreditno zasvojenost. Takrat ni bilo nikogar, ki bi rast zaustavljala, še dvomom v smiselnost in večnost »finančnega poglobljanja« so se posmehovali. Ko je prišla kriza, so se je politiki lotili z demagogijo, banke pa posledično z zaustavitvijo reprogramiranja kreditov namesto s počasnim zmanjševanjem njihove rasti. Čeprav je očitno, da v kriznih časih podjetja potrebujejo reprogramiranje, ne pa posojil za nove naložbe, ki jih ni, in da je za gospodarsko aktivnost vseeno, kako denar pride v gospodarstvo. Sam tudi ne nasprotujem menedžerskim odkupom kar povprek; gre za pravo mero. Povezanost med lastnino in podjetništvom, ki naj bi jo pravilo-

ma prinesli menedžerski odkupi, se mi zdi boljša kot povezanost med lastnino in rentništvom, ki jo je prinesla certifikatska privatizacija s pidi ter križnim in verižnim lastništvom. Zakaj križnega in verižnega lastništva oblast vsaj ne zavira in postopoma ne odpravlja, pa ne vem.

Kakšna je odgovornost menedžerjev za propade podjetij? Je prav, da se krivda za propade naprti le menedžerjem, ali bi bilo pri iskanju krivde ali krivcev treba pogledati širše, na primer lastnike podjetij, banke ali celo politiko?

Težko je kar posploševati, saj je meja med uspešnostjo in neuspešnostjo dostikrat zelo tanka; odpoved velikega naročila lahko zelo dobro podjetje v hipu spremeni v slabo. Banke pa so za propade podjetij krive vsaj toliko kot menedžerji; posojila so malone vsiljevale. Dobro se vede, čemu so namenjena, a so tudi same verjele v večnost rasti finančnega bogastva. A treba je dodati, da je pred krizo za slabega bankirja veljal, kdor ni do konca izkoristil možnosti, ki so jih dovoljevala takratna pravila o kapitalski ustreznosti. Pravila so tudi regulatorji začeli spreminjati šele, ko je prišlo do zloma. Sicer pa takratnim iluzijam o finančnem perpetuumu mobile niso podlegli le menedžerji in bankirji; podlegli so jim tudi politiki in povsem običajni ljudje, ki so se na primer zadolževali, da bi kupili delnice NKBM ali papirje v kakšnih balkanskih skladih, ki naj bi imeli 30-odstotne donose. Vsi so nenadoma hoteli živeti od prelaganja denarja in mešetarjenja na borzi. To pa nas pelje k naši privatizaciji, ki je vse državljane spremenila v rentnike – lastnike premoženja, in ustvarila rentniško miselnost. Hazarderska leta 2005–2008 so to miselnost seveda močno okrepila. Kar spomnite se oglasov o tem, kako lahko obogatimo.

V zadnjem času je aktualen primer kranjskega Merkurja. Kdo je po vašem kriv za nastalo stanje v Merkurju in ali bi bilo propad Merkurja po vašem mnenju mogoče preprečiti?

Najbrž je najbolj kriv gospod Kordež, čeprav ne vem, ali je šlo le za pohlep. Meja med pohlepom in za-

ekonomijo ključnim maksimiranjem koristnosti tudi ni preveč dobro določena. Mislim pa, da mu ni

»Kot domačjski ekonomist nad razprodajami premoženja seveda nisem navdušen.«

»Zakaj bi mislili, da laško pivo ni dobro, ker je Pivovarna Laško v težavah?«

mogoče očitati netransparentnosti. Kolikor vem, ni uporabljal »predalov« in podobnih privatizacijskih pripomočkov; s privatizacijo in s krediti bank se je celo kar naprej hvalil. Sam sicer nisem razumel, čemu se je lotil dragega izrivanja malih delničarjev – delavcev Merkurja – in megalomanskega širjenja z odpiranjem novih centrov, s katerimi je še sam sebi konkuriral. Očitno je podlegel splošni evforiji. Ne gre pa spregledati, da je kriza Merkur nadpovprečno udarila zaradi velike vezanosti na gradbeništvo, investicijske in trajne potrošne dobrine, ki

jih v krizah ne kupujemo. Zato najbrž celo brez poskusa privatizacije ne bi bilo dosti drugače.

Od daleč se zdi, kot da sanacija primerov spornega lastninjenja teče po enakem kopitu – razlstitvi sledi bančna sanacija, ki bo na dolgi rok odvisna od napovedanih razprodaj premoženja. Kako gledate na napovedane odprodaje premoženja cele vrste domačih podjetij?

Kot domačjski ekonomist nad razprodajami premoženja seveda nisem navdušen, mnogi kolegi, ki verjamejo, da je tuje lastništvo nujno dobra stvar, pa najbrž so. Pa nimam nič proti tujcem, le ne razumem, zakaj bi kolegi Slovenijo tako radi spremenili v polkolonialno gospodarstvo z vsemi pomembnimi podjetji v tuji lasti, državljane pa v delovno silo, ki ne šteje dosti več kot reprodukcijski material. Pa še. Prodaje tujcem slej ko prej vodijo k odlivu vse večjega dela BDP prek računa dohodkov; brez pričakovanih dobičkov in njihovega odliva tujih naložb sploh ne bi bilo.

Dokler podjetja ne bodo prodana, bodo ostala v lasti bank. Kakšna so zagotovila, da so banke boljši gospodar kot njihovi aktualni ali nekdanji lastniki?

Za to, da bodo banke boljši lastnik, gotovo ni zagotovila. Banke so spet le lastnik premoženja, ki so jim mar le njihove bilance. Zaplenjena podjetja so jim breme, ki se ga bodo poskusile čim prej znebiti. Kakšna bo usoda podjetij po prodaji, jih seveda ne briga.

Kako vpliva okrnjeni ugled menedžerjev, ki jih preganjajo državne ustanove, na podobo podjetij,

ki jih vodijo?

Najbrž slabo, čeprav morda običajni ljudje menedžerjev ne povezujejo tako tesno s podjetji, kot mislite novinarji, ki se s povezavami stalno ukvarjate.

V času, ko podjetja propadajo, njihove blagovne znamke dobivajo nagrade potrošnikov; prav zdaj sta jo dobila Merkur, Pivovarna Laško. Je to narobe svet?

Ne. Zakaj bi mislili, da laško pivo ni dobro, ker je Pivovarna Laško v težavah? Pri Merkurju pa je najbrž vsaj dolgoročno ugled blagovne znamke tesneje povezan s stanjem v podjetju, saj je zelo verjetno, da se bo izbira blaga zaradi težav z dobavitelji začela poslabševati.

VANJA TEKAVEC

JOŽE MENCINGER Foto Voranc Vogel